S:t Knuts Budkaule

Nummmer 60

Mars 2026

St Knuts Gille

Ronneby

S:t Knuts Budkavle

Innehållsförteckning

Åldermannen har ordet, *Lars Malmgren*.....3

Krönikörens sida, *Tomas Rönnholm*.....4

Högtidsstämma den 18 april, *Oldfrun Christel Hammar-Malmgren*.....5

Som gäst hos det anrika Gillet i Ystad, *Stolsbroder Peter Glimvall*.....6

Rapport från Gotlandsfararna, *Krönikör Tomas Rönnholm*.....8

Högtidsstämma i Landskrona, *Överceremonimästare Christer Svensson*.....10

Högtidssammankomst i Laholm, *Sektreterare Carin Erlandsson*.....11

Saxo Grammaticus - Gesta Danorum; Mordet på Knud Lavard, *Ålderman emeritus Harald Andersson*.....12

Kung Valdemar den Stores brev år 1177 till Gotlandsfararna, *Ålderman emeritus Harald Andersson*.....14

Mellan evighet och vardag - Lunds domkyrkas martyrologium, *Ålderman emeritus Harald Andersson*.....17

Blekingeshistoria på Berättarkraft - Blekinge bokmässa, *Krönikör Tomas Rönnholm*.....19

Prylhörnan.....20

Åldermannen har ordet

Lars Malmgren

För trettiofemte gången(uppehåll 2020 och 2021) kommer vi att genomföra vår traditionsfyllda högtidsstämma, i år den 18 april. Ett arrangemang som kräver mycket förberedelse och planering. Ett arbete som görs med glädje av alla som är inblandade. För vi vet att alla bröder och systrar som kommer är ett tack för detta arbete.

Ty högtidsstämman är till för er medlemmar, våra nya recipiender och för våra inbjudna gäster. Den högtidliga stunden i Heliga kors kyrka, som bär på så mycket tradition, kommer även i år att innehålla den ukrainske tonsättaren Myroslav Skoryks "Melodi i A-moll". Den för tankarna till den brutala värld vi idag har omkring oss, och så även till vårt valspråk "Fred och endräkt". Den ger oss en stund till att reflektera över vad vi som medmänniskor kan göra för andra. Små oegennyttiga bidrag som tillsammans med andras bidrag kan göra skillnad.

Vi kommer i år att ta ett sista farväl av vår syster Birgitta Hedvall, och våra bröder Hans Wachtmeister och Hans-Ebbe Lindskog. Tre trotjänare som varit med sedan gillet återupprättades och som var och en på sitt sätt gjort ovärderliga insatser för vårt Knutsgille. Små oegennyttiga insatser som tillsammans bidragit till det Knutsgille som vi har idag.

Två värdefulla skäl till att närvara vid högtidsstämman i år.

På Ronneby Brunn kommer vi sedan att samlas för festligheter. Våra bordsvärdar kommer att göra allt för att snabbt höja stämningen kring borden. Vårt goda samarbete med brunnens personal har utvecklat högtidsmenyn till att bli en stor kulinarisk upplevelse. Kökschefen menar att det är årets höjdpunkt att få anta utmaningen att ge oss det bästa köket förmår, med tydliga inslag av säsongsanpassade och närproducerade råvaror. Festmåltiden har blivit något av vårt Knutsgilles signum.

Drygt hälften av våra bröder och systrar är idag över 70 år. Ett faktum som vi i styrande rådet är klart medvetna om. Sedan uppehållet vid pandemin har vi återinfört dans efter taffeln brutits, nu till studiomusik. Vi har valt denna lösning för att låta samtalen och den goda stämningen kring borden kunna stanna kvar i rummet. Samtidigt som det ges möjlighet att få dansa och släppa loss glädjen på dansgolvet. En högtidskväll för alla.

Två värdefulla skäl att även närvara vid vår efterföljande högtidsfest på Brunnen.

Att kröna dagen med att som fadder få se sin recipiend tas upp i Knutsgillets gemenskap är för många en oförglömlig händelse. Så se dig omkring, du har kanske en familjemedlem, vän eller kollega i din närhet som delar ditt intresse för Blekinges historia. Ta tillfället och bjud in till ett medlemskap i Knutsgillet och dela en högtidsdag som stärker er gemenskap, och som bidrar till att göra din dag extra minnesvärd.

Så glöm inte att anmäla dig, kallelsen har kommit när du läser denna krönika. Du finner även vår medlems-anökningsblankett på vår hemsida, knutsgilletironneby.se.

Varmt välkommen den 18 april

Lars Malmgren

Ålderman

Krönikörens sida

Tomas Rönnholm

Årets första nummer av Knutsgillets Budkavle markerar en nystart – främst i innehåll och form. Med ett helt nytt format hoppas jag att ni möts av en modernare och mer lättillgänglig layout, där både texter och bilder får större utrymme att komma till sin rätt. Förändringen är ett steg mot att göra tidningen ännu mer inspirerande och relevant för medlemmarna.

I detta nya format är strävan att ge en tydligare struktur, vilket ska göra det enklare att hitta mellan reportage, nyheter och återblickar från gillets verksamhet. Samtidigt har jag försökt lägga extra fokus på det visuella uttrycket, med förbättrad bildkvalitet och en luftigare design som gör läsupplevelsen mer inbjudande.

Innehållsmässigt fortsätter tidningen att spegla Knutsgillets traditioner och aktiviteter, men med en förnyad ton som bjuder in både gamla och nya medlemmar. Årets första nummer sätter därmed tonen för framtiden – en balans mellan att värna det historiska arvet och att utvecklas i takt med tiden.

Ett stort tack till alla som på något sätt bidragit till våra aktiviteter – stora som små, synliga som mer diskreta. Det är tillsammans vi skapar innehållet i Knutsgillet, och det är tillsammans vi håller traditionerna levande.

En liten uppmaning till Er alla – har ni idéer eller uppslag, stora som små, till kommande artiklar i Budkavlen skicka in ert bidrag till mig. Det behöver inte vara långa texter – en reseglimt, några rader om en aktivitet, en reflektion eller ett foto räcker långt. Alla bidrag, stora som små, hjälper till att göra tidningen levande och intressant. Ni når mig på: tomron1956@gmail.com eller 0709 69 48 41.

Håll till godo och med en förhoppning om förnöjsam läsning.

I Fred och endräkt

Tomas Rönnholm

Krönikör

Högtidsstämma

Traditioner för generationer av bröder och systrar

18 april

Högtidsstämma den 18 april

av oldfru Christel Hammar-Malmgren

Högtidsstämman i år kommer, som alltid, att bli både högtidlig och festlig. En upplevelse som ska finnas kvar länge. Pandemin bidrog till att vi fick anledning att reflektera över våra arrangemang under dagen, inte minst på brunnen. Vi vet att flera av våra äldre medlemmar har varit försiktiga med att återkomma till våra högtidsstämmor av olika skäl.

Vi har valt att inte sitta fler än åtta kring de runda borden så det blir ledigt med plats för alla. Stämningen har definitivt inte gått förlorad, tvärt om vittnar våra bordsvärdar om att såväl bordsplacering som sällskap skapar god stämning med spännande samtal och trevliga sånginslag vid alla bord.

Vi har även valt att gå över till studiomusik när vi brutit taffeln, i stället för levande musik. Ljudnivån från musiken tar inte längre överhand. Det innebär att alla kan stanna kvar vid sina bord och behålla den goda stämningen i rummet, samtidigt som de som önskar kan släppa loss och känna glädjen över att få dansa tillsammans. För det är maten och själva måltiden som är den viktiga kulturbäraren för oss.

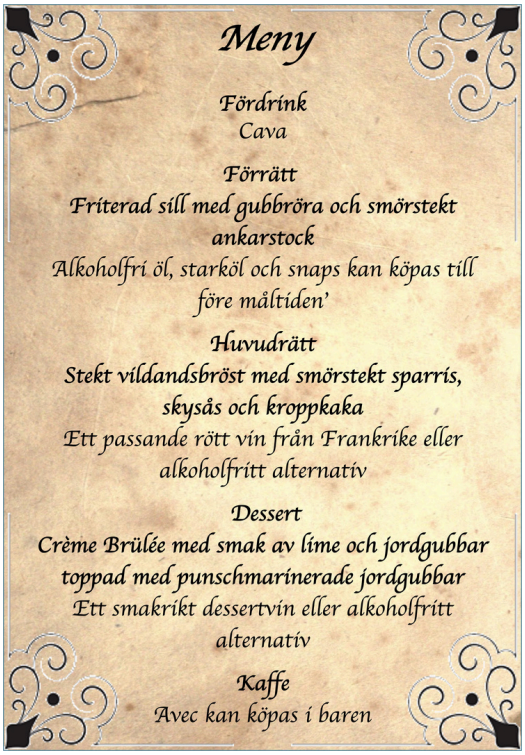

I år blir det en högtidsstämma med fokus på det kulinariska Blekinge. Vi har så fantastiska mattraditioner som gör Blekinge unikt. Och, som på så många andra sätt, så är det flottan som påverkat vad som odlats och hur råvaror har beretts. Redan 1750 började Kronobageriet i Karlskrona i stor skala baka den välkända ankarstocken. Till den skulle kokt eller stekt sill serveras ombord på flottans fartyg.

Flottans näst intill omättliga behov av basföda ställde om jordbruksproduktionen i länet, och potatisen blev en dominerande rotfrukt. Den blev huvudingrediensen i våra omåttligt populära kroppkakor (speciellt i östra Blekinge), vilka framför allt i skärgården, fylldes med sjöfågel eller ål. Sjöfågel var också en vanlig rätt, med dess rika förekomst i skärgården. Potatisen behövdes dock även för att tillverka brännvin. Här blev Blekinge under mitten av 1800-talet den region som producerade mest brännvin i landet. Men jordbruket ställdes om och moderniserades under 1900-talet, och vi började få allt mer av bland annat jordgubbsodling, framför allt av jordgubbar som mognar tidigt. Sedan får vi ju inte glömma punschen – en dryck som skapades i Karlshamn och som än idag bär det stolta namnet Carlshamnspunsch.

Mat och måltider är som sagt viktiga kulturbärare, så därför kommer vi i år att servera vår version av Blekinges officiella landskapsmeny! Landskapsmenyn togs fram av Länsstyrelsen, på initiativ av Gastronomiska Akademin 2023, genom en tävling bland några restauranger i länet. Det var kockarna Nils von Raison och David Larsson från Eriksbergs Vilt & Natur som blev vinnare och därmed skaparna av Blekinges nya landskapsmåltid.

Även i år har personalen på Ronneby brunn tagit våra tankar till sig som en av årets stora utmaningar, att skapa en spännande meny som vi hoppas kan tilltala er alla!

Här presenteras årets meny;

Välkomna till bords, och låt er väl smaka av Blekinge i glada vänners lag.

Christel Hammar Malmgren

oldfru

Som gäster hos det anrika Sankt Knuts Gille i Ystad

av Stolsbroder Peter Glimvall

En, med sydsvenska mått mätt, iskall januaridag, begav vi oss från Karlskrona med målet inställt på den sydskånska staden Ystad. Vi var inbjudna som gäster till det sedan grundandet på 1100-talet aldrig avsomnade gillet som nu existerat i över 825 år. Efter att ha färdats över ett vintervackert och i solen skimrande och snötäckt skåneländskt landskap anlände vi Ystad och vårt härbärge, hotell Fritiden. Nu var vi förberedda för en högtidlig och festlig samvaro med syskon från alla gillen som hörsammat inbjudan.

Vi samlades i Gamla Rådhusets mysiga källare, där vi av ceremonimästaren introducerades med trenne slag mot det patinaslipade och stenlagda golvet och hälsades varmt välkomna av Åldermannen Carl-Peter Hellberg och Åldfrun Ursula Hellberg. Efterhand som gästerna och Ystads gilles styrande råd samlades, nådde ljud- och trivselnivån ett veritabelt crescendo. Dock, efter en stunds förgaddring, var det dags att gå upp ett antal trappor och i ceremoniell ordning göra entré i den vackra Knutssalen.

Efter öppnande av Åldermannen följt av ett spirituellt anförande, vidtog sedvanliga gillesritualer som intagande av recipiender, utdelande av olika hederstecken och kröning av fågelkung och dito drottning. Ceremonin inramades av levande högtidlig musik exekverad från balkongen, ceremoniell skåldrickning ur åldrig silverpokal och ritualenligt hissande och sänkande av silverduvan från 1760 till tonerna av ”Sverige” av Stenhammar – mycket högtidligt! Ceremonin avslutades med att ceremoni-mästaren inbjöd oss till efterföljande högtidsmiddag, varvid vi i sluten och disciplinerad ordning lämnade Knutssalen för att bege oss ut i den stränga vinterkylan och bege oss till Siriushuset en kort promenad bort.

I Siriushuset samlades vi först för lite uppvärmning i form av sprudlande droppar i gnistrande glas och munter samvaro, innan vi begav oss ner till stora matsalen där åtta bord var uppdukade till oss knappt 120 gäster. Åldermannen hälsade oss välkomna till bords och vi kunde därefter angripa en mycket smaklig förrätt med lax, pocherat ägg och spenat. Huvudrätten var Vildandsbröst med Potatisfondant och som grand final serverades husets krämiga vaniljglass med bärsås. Genomgående mycket goda viner, därtill skånskt generöst upphällda i glasen. Under middagen hölls tal till recipienderna, gästerna presenterades av vice Åldermannen och tacktalet på lättförståelig danska hölls av Olderman i Sct. Knuds Gilde i Ringsted Cleo Riis.

Taffeln bröts därefter tillfälligt, för nu bjöds till rituell dans i form av polonäs i salen på andra våningen. På grund av lokalens storlek, utfördes denna i omgångar så att alla skulle få en möjlighet att utöva fysisk träning i angenäm form. Efter dansen och till allas bekvämlighet var nu dessutom baren öppen. Beväpnade med till kaffet anpassade drycker, kunde vi nu återgå till stora matsalen där det serverades kaffe, och den tidigare sittordningen i salen var nu i full upplösning. Snart hördes dock ett stilla buller och skrapandet av bord och stolar som flyttades, det rengjordes nämligen för dans! En mindre orkester (två personer) fattade instrument och klargjorde sina strupar, och bums var dansen i gång. Golvytan var trång, men gemytet och dansviljan var desto större, och trängseln var stundvis på en nivå att det var svårt att veta vem det var man dansade med.

Framemot midnatt hördes det viskas mellan gästerna ett uppiggande budskap som spred sig som en löpeld – nattamaten är tillgänglig. Och mycket riktigt, utanför baren serverades nu äkta svensk kokt korv med bröd och nödvändiga tillbehör samt dryck i form av mjölk och vatten. Vilken uppskattad överraskning!

När klockan gott och väl passerat midnatt, kände vi att graden av nöjdhet med kvällen var med råge uppfyllt, och vi tackade Ålderparet för en fantastisk eftermiddag och kväll innan vi begav oss hem till vårt hotell i sällskap med min befattningskollega från Skanör och Falsterbo.

Sammanfattningsvis: En mycket stämningsfull och högtidlig ceremoni i Knutssalen och en fantastisk fest i Siriushuset. Varm, genuin och välkomnande atmosfär och skånskt gemyt när det är som allra bäst. Ett besök hos våra vänner i Sankt Knuts Gille i Ystad kan varmt rekommenderas.

Rapport från Gotlandsfararna

av Krönikör Tomas Rönnholm

I mitten av januari, efter det stora snökaoset på ostkusten i Kalmar län, skulle undertecknat och hustru Ulrica representera Ronnebygillet vid Visbygillets högtidsstämma. Även Gillets Regaliebevarare hade anmält sig till denna högtidsstämma. Efter bil- och båtfärd anlände vi mitt i natten till ett snöigt och kylslaget Visby. Efter en god natts sömn och en härlig frukost begav vi oss ut i Visby vimlet, nåja vimlet var väl att ta i denna iskalla och blåsiga januaridag, för att bl.a. att rekognosera var högtidsstämman skulle avhållas samt att besöka Visbys vackra domkyrka och alla andra sevärdheter som finns innanför murarna. Då vi traskat genom gator och gränder var fredagen då till ända. Kvällen ägnades åt stilla stund på hotellet.

Så kom då den stora dagen. Efter förmiddagens fortsatta utforskning av staden och dess kulturhistoria återvände vi till hotellet för förberedelser inför festen.

Högtidsstämman skulle genomföras i Frimurarlogens hus. Väl framkommen blev vi hjärtligt mottagna av Ålderman Thomas Persson och Gabriella Hammarskjöld. Efter ett glas bubbel och lite småprat bland gästerna från Landskronagillet och övriga i Visbygillets styrande råd inväntade vi att marschera in ordenssalen som var vackert iordningställts för högtidsstämma. Högtidsstämman inleddes med Gillesstämma där man utnämnde befattningar till Gillesråd, Knutsråd och Höga Rådet. Därefter vidtog sedvanlig förhandlingar med bland annat parentation och reception. Ett trevligt inslag var att överceremonimästaren läste upp Visbygillets privilegiebrev från Kung Valdemar den Store (läs mer om detta länge fram i Budkavlen – reds. anm.)

Ordensalen var vackert iordningställts för högtidsstämman där Ådermannen genomförde stämman med fast hand.

I väntan på att matsalen var redo att ta emot gästerna samlades vi i en av de vackra salarna i Frimurarlogens hus.

Efter sedvanliga förhandlingar tog vi trappan ner till en vackert dekorerad sal där festen skulle fortsätta med måltid och dans. I denna vackra sal blev vi serverade en alldeles förträffligt måltid bestående av en förrätt med lammpaté och till det goda tillbehör. Till varmrätt serverades en torskrygg med västerbottensås och som avslutning en liten paj med vinteräpplen och blåbär. Till allt detta serverades välbalanserade och -smakande drycker. Under middagen blandades det med tal och en del glada knutsgillesvisor. Åldermannen från Landskrona, Henric Molin, höll gästernas tacktal. Efter att taffeln brutits och kaffe serverades i angränsande rum höll personalen på att möblera om i matsalen för dans. Efter några danser och då kvällen övergick till natt tackade vi för oss och gled hem till hotellet på hala vägar i januarinatten. Åter en minnesvärd högtidsstämma var till ända.

Då båtfärden tillbaka till fastlandet och Oskarshamn först skulle avgå under senare delen av söndagseftermiddagen hade vi bestämt att dagen skulle ägnas åt besök på Visby muséum. Detta museum är väl värt ett besök. Museet började med de världsunika bildstenarna med detaljerade scener från järnåldern. Mycket från den permanenta utställningen handlar om medeltidens Gotland där det berättas om livet, döden och tron vid denna tid. Även Gotland som handelsmetropol vid denna tid har också stort utrymme. Valdemar Atterdags blodiga erövring av Gotland 1361 ges ett stort utrymme. Det som också imponerade var den enorma samling av silver- och guldföremål som hittats på Gotland, inklusive den världsunika silverskatten på 67 kg från vikingatiden – Spillingskatten.

Landskronagillets Ålderman, Henric Molin, höll gästernas tacktal.

Väl hemma, med många nya och glada intryck, kan vi varmt rekommendera alla att ta chansen och besöka Visby.

Valdemar Atterdag brandskattar Visby, nationalromantisk målning av Carl Gustaf Hellqvist (1882). Enligt sägnen hade danskarna, efter att ha erövrat Visby 1361, ställt ut tre ölkar och krävt att dessa skulle fyllas med skatter. Att detta skulle ha skett i verkligheten har ifrågasatts. Berättelsen finns inte i någon samtida källa utan förekommer första gången i Hans Nielssøn Strelows Den guthilandiske cronica, från 1633. Bildtexten är hämtat från SO-rummet (https://www.so-rummet.se)

Högtidsstämma i Landskrona

av Övercremonimästare Christer Svensson

Det var med spänd förväntan som vi begav oss till Landskrona för att delta i högtidsstämma mitt i den smällkalla vintern. När vi väl kommit på plats och vi träffat våra Knutsbröder och Knutssystrar, var dock kylan som bortblåst och i stället ersatt av den vänliga värmen och gemenskapen, som kännetecknar oss som tillhör Knutsgillet.

Vi började med mingel, bubbel och samtal på Hotell Öresund. Det var såväl gamla som nya bekantskaper vilket var mycket trevligt. Efter att ha umgåtts och pratats vid, så var det så dags att promenera över ”gårdsplanen” till kyrkan.

Första anblicken när vi gick uppför altargången, gav vid handen att det var många deltagare vid dagens tillställning. Det visade sig sedan att vi var 160 personer som hade samlats till dagens högtidsstämma. Gillets ålderman Henric Molin ledde verksamheten med stadig hand ivrigt ackompanjerad av kören, som varit engagerad vid Högtidsstämmor i Landskronagillet sedan mer än 40 år tillbaka.

Fina ritualer och vacker körsång inramade genomförandet av ceremonin. Det var bland annat vackra tal, en fin parentation för tre avlidna Knutsbröder och en reception med nio recipiender, fem Knutsbröder och fyra Knutssystrar.

Nytt för i år var att ett Knutspris delades ut. Vid denna stämma var det en man och en kvinna som tillsammans har genomfört många framträdanden på det musikaliska området. De fick en glaspjäs, ett diplom och en summa pengar. När stämman ritualenligt avslutats äntrade vi så bussen som tog oss till festlokalen.

Kvällen inleddes med mingel och efter sedvanlig inmarsch hissades duvan och måltiden påbörjades. Vi hurrade för Konungen och fosterlandet och sedan sjöngs Kungssången. Nu var vi uppsjungna och klara för kvällens strapatser.

Det blev en middag med en fin meny och naturligtvis flera sånginslag och då bland annat en sång som de lånat från oss i Ronneby. Flera tal genomfördes, såväl korta som långa. Det framkom att den engagerade kören och Knutspris-tagarna var inbjudna att delta i festen. Det visade sig sedan att flera av dessa satsar på reception nästa år.

Ett annat inslag var att körledaren, som är Knutssyster, tog till orda och kallade fram de som kunde sjunga Bellmanvisan ”Bort allt vad oro gör” för nu skulle det sjungas. Jag såg möjligheten, anslöt och det blev en fyrstämmig sång med en kör på cirka 25 personer, både bröder och systrar.

Det är helt klart att stämningen var hög och när väl måltiden var genomförd och taffeln bruten blev det ommöblering till dans efter musik av Prebens Pågar.

Förutom traditionell dans blev det också Polonaise och Francaise. Då dansen var slut halades duvan enligt sedvanlig ritual. Nattamat i form av en korv med bröd intogs som ett sista inslag på eftermiddagens och kvällens schema.

Efter att tagit farväl av såväl nya som gamla vänner, begav vi oss till garderoben för påklädning så vi kunde reda ut att hantera kylan på andra sidan fönstret. Vi var mycket nöjda efter en fin, välfylld och mycket väl genomförd eftermiddag och kväll. Vi valde bort droskan och tog en behaglig promenad till hotellet i den kalla vinternatten.

Högtidssammankomst St Knuts Gille Laholm

av Sekreterare Carin Erlandsson

Högtidssammankomsten i Laholm inleddes med pizzasnittar på restaurang Annabelle i centrala Laholm. Efter trevlig samvaro där begav vi oss till Strandhotellet i Mellbystrand för högtidsstämma och middag. Högtidsstämman innehöll bland annat korande av papegojkung och papegojdrottning, mottagande av recipiender och utdelande av kulturstipendie. Stämman genomfördes med värdighet, men också lite med glimten i ögat. Recipienderna mottogs efter en kort presentation av var och en av dem, där särskilt lite udda information lyftes fram. Ett trevligt sätt att få en liten bild av de nya medlemmarna. Stipendiet tilldelades i år Carl Åberg, mästare i gitarrbyggande, som berättade om sitt hantverk. Albin Lee Meldau och musikalartisten Peter Johansson har köpt var sin av Carl Åbergs gitarrer. Just nu bygger han en gitarr som han ska ha med sig till en mässa i Japan.

Efter stämman vidtog en härlig middag med en variant med rödbetor och chèvre till förrätt, långkokt kalv med potatispuré till huvudrätt och Crème Brulée till efterrätt. Efter god mat och trevligt bordssällskap med många glada skratt vidtog polonäsen innan kaffet serverades. Efter lite dans och fler trevliga samtal tackade vi för en trevlig högtidssammankomst och begav oss till hotellet med en önskan om att kunna återvända till Laholm vid ett senare tillfälle.

Årets representant för St Knuts Gille Ronneby i Laholm
Sekreterare Carin Erlandsson med make Per

Saxo Grammaticus - Gesta Danorum

Mordet på Knud Lavard

av Ålderman emeritus Harald Andersson

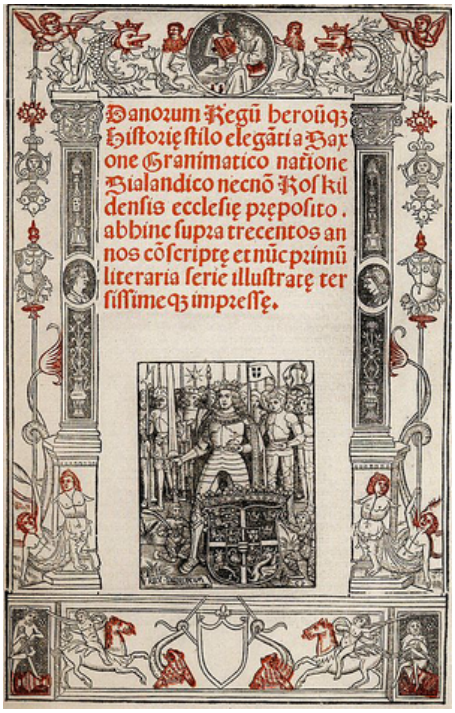

Gesta Danorum eller Danernas bedrifter som handlar om Danmarks historia är ett verk från omkring 1200 av den medeltida danske skriftställaren och historikern Saxo Grammaticus (Saxe den lärde).

Sedan stormännen hade firat jul i Roskilde i hela fyra dagar avslutades sammankomsten. Knud och Magnus tillbringade resten av julhelgen på var sitt håll. Det hände sig i de dagarna att en nära släkting till Knud i dennes åsyn kom i strid med en av männen i hans egen hird och blev ihjälslagen med hirdmannens käpp. Då Knud av den anledningen avvisade mannen från sin hird begav sig denne till Magnus.

Den natt då Magnus gav sig iväg för att genomföra det vederstyggliga mordet lät han hirdmannen, som kommit till honom, inte följa med av fruktan för att denne skulle ge Knud en vink om vad som var på gång. Magnus var misstänksam mot hirdmannen med anledning av den vänskap som tidigare hade funnits mellan honom och Knud. Därför lät Magnus bara sina egna män få följa med.

Därpå lät Magnus deltagarna i sammansvärjningen avlägga en ed på att de skulle hålla sitt löfte och vara tystlåtna. Magnus lade sitt krigsfolk i skydd och inrättade bakhåll på de platser där deras gömställen var bäst lämpade härför. Så skickade han en av de sammansvurna, en tysk sångare, till Knud som vid det tillfället var gäst i Haraldsteds by hos Erik, huvudmannen över Falster, med bud om att Knud skulle komma ut till honom i skogen, strax intill byn, eftersom han gärna ville tala med honom mellan fyra ögon. Knud som inte anade något oråd tog bara två av sina hirdmän och två väpnare med sig. Själv satt Knud till häst, men utan vapen och värja. Ja, han brydde sig inte ens om att fästa svärdet vid sin höft. Då en av hans tjänare framhöll för honom, att han inte borde rida ut utan svärd svarade han, att han inte ansåg att svärdet var nödvändigt. Han kände sig tillräckligt säker, ty han hade så stor tillit till Magnus och det var bara med nöd och näppe som tjänaren genom sina enträgna förmaningar fick honom att inte lämna svärdet hemma.

Sångare som visste att Knud älskade tyska seder och bruk, ja allt som var tyskt, fick nu lust att vara honom till lags, men eftersom han ansåg att den ed han svurit lade en hämsko på honom så att han inte vågade vara tydlig provade han att göra det i förtäckta ordalag. Han delade upp sin ärlighet på det sättet att han inte avslöjade hemligheten, men ändå försökte rädda den oskyldige Knud. Han tog sig då före att sjunga den vackra visan om Grimhilds välbekanta förräderi mot sina bröder och försökte att med hjälp av detta välkända exempel på svek väcka en fruktan hos Knud för att något liknande också kunde hända honom. Men ingen förtäckt varning lyckades rubba Knuds orubbliga trygghet, ty så stor tillit närde han till släktskapen mellan honom och Magnus, att han hellre var beredd att utsätta sitt liv för fara än att tvivla på dennes vänskap. Sångaren nöjde sig emellertid inte med detta utan gav Knud även andra, ännu tydligare vinkar genom att blottlägga brynjan, som han hade under tröjan. Men inte ens detta, som i normala fall borde ha varit tillräckligt för att väcka misstankar, förmådde att åstadkomma en fruktan i Knuds modiga hjärta. Så mycken omak gjorde sig denne modige hirdman för att hålla sin redlighet obefläckad i syfte att utan att bryta sin ed inte begå något brott.

Då Knud nu kom in i skogsbrynet tog Magnus, som satt på ett vindfälle, emot honom med förställd vänlighet och en falsk kyss. Då Knud, när han omfamnade Magnus märkte att denne var klädd med brynja frågade vad som var anledning härtill. Därtill svarade Magnus, som ville dölja sitt svek och för att förklara, att det fanns en bonde i närheten vars hus han tänkte plundra. Knud, som i och för sig ogillade ett sådant tilltag för dess grymhets skull och vid den här tidpunkten desto mera med anledning av helgdagen, ty det hade just varit Trettondag, Heliga Tre Konungars Dag. Knud bad Magnus att inte besudla en allmän helgdag med personlig vrede. Magnus svor på att han inte ville avstå från sin hämnd, men han lovade också att bonden skulle få tillbörlig upprättelse och erbjöd sig att gå i borgen för att mannen skulle komma att förbättra sig.
Nu förde de som låg i bakhåll oväsen. Knud vände sin blick ditåt och frågade vad det krigsfolket hade där att göra. Magnus svarade att nu skulle de göra upp räkenskaperna om vem som skulle bli kungens efterföljare och råda över riket. Knud svarade att han önskade att Magnus far för lång tid framöver måtte råda över riket och att allt måtte utveckla sig lyckligt för honom, men att det inte var rätt tidpunkt att nu tala om detta. I samma ögonblick som han sade detta for Magnus upp, grep Knud i håret som en slagskämpe och nu var det helt uppenbart att det var svek å färde. Därför grep Knud efter sitt svärd och ville dra det, men han hade bara fått det halvvägs ur slidan då Magnus klöv hans huvud och dräpte honom. De övriga sammansvurna genomborrade därpå liket med många spjutstick.
Men på den plats där Knuds blod blev utgjutet sprang det upp en läkedomskälla, som människorna sedan dess har haft gagn av.

Minneskors över Knud Lavard restes den 3 juni 1902 vid skogsbrynet, där Knud Lavardsvej löper in i Haraldstedskogen. Korset är ett 4 meter högt kors av ek med ett kopparpläterat tak. Korset bär en hjärtformad sköld med inskriptionen Sursum Corda (hjärtan uppåt). På korsarmen är inristad texten "Helige Knut, 7 januari MCXXXI".

Kalkmålning i Sct. Bendts kirke, Ringstedt föreställande Knud Lavard.

Ett kapell byggdes på platsen där Knud Lavard mördades. En källa vällde fram på platsen, vilken sägs ha helande egenskaper. Varje år runt den 25 juni firar katoliker Knud Lavards kanonisering år 1170 med en pilgrimsfärd från Sankt Knuds kyrka till den heliga källan vid kapellet i Haraldsted.

Kung Valdemar den Stores brev år 1177 till Gotlandsfararna

av Ålderman Emeritus Harald Andersson

Denna artikel är en översättning från Dansk Historie hos Lex - Danmarks Nationalleksikon av Anders Bøgh, docent emeritus, dr.phil. Själva källtexten finns på Diplomatarium Danicum. https://tekstnet.dk/books/dipdan/1177/dd_11771231101/ = Diplomatarium Danicum nr. 11771231101.
Publiceringstillstånd har givits.

Introduktion

Brevet handlar om ett gille, ett broderskap eller en sammanslutning av människor, som reser till Gotland ”för vinnings skull”. Detta gille är, så som det på medeltiden var brukligt bland denna typ av organisationer, knutet till ett skyddshelgon. I det är fallet var skyddsgivaren den år 1169 av påven kanoniserade Knud Lavard (c:a 1096 – 1131). Denne var far till kung Valdemar den Store (1131 – 1182) och hade kort tid innan brevets utfärdande, den 25 juni 1170 blivit högtidligt lagd i ett helgonskrin på altaret i den starkt utvidgade och efter hand helt nybyggda kyrka, som tillhörde Benediktinklostret i Ringsted. Samma dag hade kung Valdemars son, Knud VI (1163 – 1202) blivit krönt till faderns medkonung vid en ceremoni, viken dessutom var den allra första kungakröning, som skett inom det danska riket.

Det gille som brevet handlar om befann sig 1177 i sin stiftelsefas och hade planer på att uppföra ett hus. Kung Valdemar anmäler sitt eget inträde i gillet och utfärdar omgående order om att de gåvor, som skall lämnas till gillet skall sändas till klosterkyrkan i Ringsted, sannolikt som bidrag till dyrkan av Knud Lavard som helgon. De belopp som betalas i medlemsavgifter skall däremot, tills vidare användas för uppförande av ett gilleshus. Som ett inpass lämnar kungen en redogörelse för den medeltida lära, som säger att samhället enligt Guds ordning är indelat i fyra grupper eller stånd. Vid denna tid opererade man normalt bara med tre grupper: 1) de som bad (de andliga); 2) de som kämpade för att beskydda kyrka och samfund (herremännen och adeln) och 3) de som arbetade för att skaffa föda till sig själva och till de två andra grupperna (bönderna). Efter hand tillkommer en fjärde grupp nämligen städernas borgare, först och främst köpmän. Detta är första gången denna grupp omnämns i Danmark. Det finns olika förklaringar till att det förnämsta ståndet, de andliga, nästan utelämnats i detta brev.

Det är ofta svårt att tolka medeltidskällor, särskilt när man som här har att göra med något, som i dag inte är känt från andra källor. Det som har varit mest omdiskuterat är vad detta gille egentligen sysslade med och vilka som var medlemmar av det. I den äldsta forskningen menade man att Knutsgillena var s.k. skyddsgillen, vars syfte var att stödja varandra utan att det behövde finnas någon speciell yrkeskoppling. Senare har det hävdats att Knutsgillenas medlemmar bestod av köpmän som bedrev fjärrhandel / utrikeshandel. Det senaste förslaget har varit att Knutsgillet ursprungligen var ett slags korsfararorden, som senare blev en organisation bestående av köpmän. Emellertid är det mycket i det aktuella brevet, som talar för att det handlade om köpmän. De bodde i olika städer och reste till Gotland för det ekonomiska utbytets skull. Gotland var just vid denna tid på väg att bli en etablerad knutpunkt för handeln i den östliga delen av Östersjön, medan korståg och liknande företeelse ännu inte var aktuella i det här området. Sådana köpmän hade, i enlighet med brevtexten, också ett starkt behov av att kunna skydda varandra. Alltså handlar det om ett värngille speciellt avsett för köpmän. Det kan naturligtvis inte uteslutas, att de även skaffade sig varor i de avlägsna områdena på annat sätt än att betala för dem.

Ett annat ämne, som har diskuterats, är om det i brevet är tal om ett enda gille eller om flera sådana. Vad gäller det sistnämnda kan man lägga märke till att Valdemar själv anmäler sig som medlem i ett gille som skall invigas. Det tyder på att det handlar om ett enda gille. Å andra sidan talas det om "alla städer i vårt rike där S:t Knuts gille äras".

Senare har vi kunskap om fler än 30 Knutsgillen, som fanns i olika städer i Danmark, plus några i Sverige, däribland i Visby på Gotland samt ett i Tallinn i Estland. Ledarna för de danska Knutsgillena möttes i början i Ringsted, men senare i Skanör på Skånemarknaden för att diskutera gemensamma angelägenheter. En näraliggande tolkning är att det i brevet handlar om en organisation, vars medlemmar reser till Gotland, men är hemmahörande i olika danska städer. Ur detta har det med tiden uppstått särskilda Knutsgillen i ett antal städer med ett samordnat möte för ledarna som ett slags överbyggnad.

Slutligen har det funnits olika meningar om var gilleshuset skulle uppföras: I Ringsted eller på Gotland. Då brevet talar om två samlingsplatser för medlemmarna, antingen ”hos er på Gotland” eller i städer i Danmark, ligger det närmast till hands att uppfatta det så att huset skulle uppföras på Gotland. I Visby finns det ruiner av en åttkantig kyrka, Heligandskyrkan, vilket har tolkats som ett resultat av Knutsgillets och dess kungliga medlemmars insats. Det var ganska normalt att köpmän från samma land eller nation, då de befann sig långt hemifrån, samlades i en gemensam kyrka. Att kungen anmäler sig som medlem i gillet visar att han var mycket angelägen om att ha kontroll över landets utrikeshandel. Gillet var ”till nytta för såväl oss som för våra efterkommande”.

Senare på medeltiden uppstod det märkligt nog en stark förvirring om vilken S:t Knut som Knutsgillet var invigt till, Knud Lavard eller Knud den Hellige (c:a 1042 – 1086); Knud Hertug eller Knud Konge, som de också kallades.

Brevet från 1177 finns i dag bara i form av några avskrifter av en medeltida avskrift. Dessa avskrifter har ingen datering, men en annan källa upplyser oss om att brevet är från 1177. Det är med säkerhet utställt mellan Knud Lavards skrinläggning år 1170 och Valdemar den Stores död 1182.

Kung Valdemar den Store framför Sct. Bendts kirke i Ringstedt

Ordförklaringar till brevet på kommande sida

1. Gille var eller blev på medeltiden en beteckning som gällde för en lång rad sammanslutningar med religiösa och yrkesmässiga eller enbart religiösa funktioner. De hade egna bestämmelser för reglering av samlivet s.k. skrån och ofta egna hus, egna altaren i kyrkan o.s.v. I historieskrivningen har ordet ofta använts i snävare betydelse om sammanslutningar med köpmän.
2. Knud Lavard (c:a 1096 – 1131) var son till kung Erik Ejegod (c:a 1060 – 1103). Som en följd av rivalisering om vem skulle efterträda kung Niels (c:a 1065 – 1134) blev han mördad av kung Niels son Magnus (c:a 1106 – 1134) år 1131 (och därmed martyr, enligt en senare formulering). Detta gav anledning till ett borgarkrig, som pågick i nästan 26 år till dess att Knud Lavards son Valdemar den Store blev segerherre år 1157. Långvariga strävanden resulterade i att Knud Lavard blev kanoniserad av påven år 1169 och högtidligen skrinlagd som helgon i S:t Bendts klosterkyrka i Ringsted år 1170.
3. En referens till den medeltida fyrastånds-läran, enligt vilken Gud hade indelat mänskligheten i följande grupper: andliga, krigare, bönder och köpmän med var sina uppgifter i samhället. I den här texten har dock andligheten utelämnats.
4. Ett hus där gillets medlemmar kunde mötas. Sådana hus blev ofta senare under medeltiden kallade kompanihus.
5. Andlig, betyder i det här fallet i kungens tjänst. Egentligen betecknar titeln en präst, som inte är knuten till en sockenkyrka utan till ett kapell, alltså i det här fallet en av kungens personliga präster. Som framgår av sammanhanget, hade denne dessutom administrativa uppgifter. Andligheten hade vid denna tid i stort sett monopol på den bokliga utbildningen. Därför var det nödvändigt för kungen att ha andliga anställda i sin administration.
6. Bibelcitat, som mer eller mindre ordagrant finns i tre av de fyra evangelierna i Det nya Testamentet.
7. Benediktinernas klosterkyrka i Ringsted. Den på 1160-talet och senare totalt ombyggda kyrkan blev senare gravplats också för Valdemar den Store och fyra av hans efterföljare som kungar plus en lång rad medlemmar av de kungliga familjerna.

Kung Valdemar den Stores brev år 1177 till Gotlandsfararna
Brevets text

Originaltext på latin

Waldemarus, dei gratia rex Danorum, uniuersis in Gutlandiam transeuntibus sub iurisdictione suæ maiestatis constitutis, gratiam et salutem.

Moris est uniuersæ gentis, præcipue horum, qui diuersa mundi climata transnauigant causa aquisitionis statum suum legibus et cæremoniis confirmare in melius, quia ubi aliena non subueniunt præsidia, propriarum uirtutum suffragari non desistent munimina. Inde est quod uestræ fraternitatis ac societatis connexionem, quam in honore sancti Kanuti martyris salubri consilio atque utili<ssi>ma prouidentia incoastis, magni fauoris gratia amplectimur, præsertim cum nobis præsentibus necnon et posteris <no>stris regioque honori fructuosissime consultum sit. Sed quia deus cunctorum gubernator sicut uni capiti diuersorum officiorum distinxit membra, sic uarietate rerum ac temporum determinauit negotia gentium. Igitur, siue mercimoniarum negotiis laborantibus, siue agriculturis desudantibus uel militiæ cingulo fulgentibus, æqua lance iuris omnibus paterno tenemur affectu. Proinde est, quod uestræ fraternitatis nouiter inchoatæ participes esse uolumus et in omnibus, in quibus uestra consenserit licita institutio, nostræ authoritatis consensu participabimur. Igitur rogamus atque præcipimus, quatenus ea, quæ incepistis, scilicet domus ædificationem et conuiuii solempnitatem tempore pr<æ>fixo atque oportuno nulla ratione neque contradictione, nec aliquorum æmulorum dissensu omittatis, quin elaborando perficiatis. Et sicut communicato consilio capellani nostri Ottonis atque legati tam deo quam legibus obnoxios <u>os spopondistis, ita teneatis. Scriptum est enim in euangelio: Reddite deo, quæ sunt dei, et cæsari, quæ sunt cæsaris. Propterea præcipimus uniuersitati uestræ, quatenus eleemosynæ annuales, quæ proueniunt de eadem fraternitate, siue apud uos in Gutlandia, siue in uniuersis ciuitatibus regni nostri, ubi conuiuium beati Kanuti celebratur, ad locum eiusdem martyris per fideles homines trans- ferantur, introitus eiusdem conuiuii ad ædificationem domus fratrum, donec consummetur, deferatur. Huius autem præsentis paginæ tenorem maiestatis nostræ manutentione et confirmatione corroboramus et i<r>refragabiliter confirmamus. Seruantibus ea, quæ supradicta sunt, pax dei et nostra perpetua maneat. Ualete in domino

Översättning till svenska

Valdemar, av Guds nåde danskarnas kung, till alla som färdas till Gotland och som lyder under hans kungliga majestäts rättsväsende, tillönskas nåd och hälsning. Det är skick och bruk i hela befolkningen, men särskilt bland dem som reser till olika områden i världen för vinnings skull, att de förbereder sina färder genom att ta del av befintliga lagar och regler för det land dit de kommer, medan de som färdas till sådana områden där främmande skydd inte kan ges dem, vill inneslutas i ett skydd genom egen kraft och styrka. Av denna anledning omfattar vi Edert broderskap och er gillessammanslutning (1) med mycken gunst och nåd; en sammanslutning, som ni till ära för martyren S:t Knut (2) har stiftat efter ett vist beslut och med en synnerlig framsynthet, särskilt eftersom det på ett högst fruktbringande sätt kommer att vara till gagn både för oss, för våra efterkommande och för den kungliga äran. Men liksom Gud, allas styresman, har skapat olika lemmar under ett och samma huvud och gett dessa olika verksamhetsområden, så har han på samma sätt, allt efter omständigheterna och tidernas skiftningar, fastlagt vad varje människa skall göra.

Därför ger vi i faderlig kärlek alla en jämbördig rätt oavsett om de ger sig iväg i handelsangelägenheter eller strävar med jordbrukets sysslor eller glimrar med riddarbälte (3). I linje härmed vill vi vara medlemmar i Edert broderskap, det som nyligen har startat. Vi vill med full kraft vara delaktiga i sådan verksamhet, som Er respekterade sammanslutning har gett sitt bifall till. Därför ber vi och påbjuder, att ni inte av någon anledning eller av någon ingivelse eller vid strid med någon motståndare ger upp utan tvärtom strävar efter att fullfölja det ni har påbörjat, nämligen uppförandet av huset (4) och den högtidliga invigningen av gillet vid fastställd och läglig tid. Och eftersom ni, efter att ha inhämtat råd från Otto, vår kaplan (5) och utsände, har lovat att vara lydiga mot såväl Gud som mot lagarna, så kommer ni att hålla detta löfte. Ty det står skrivet i evangeliet: Giv Gud vad Gud tillhör och kejsaren det som tillhör honom (6). Därför påbjuder vi er alla, att de årliga gåvor som lämnas inom broderskapet, antingen hos Er på Gotland eller i alla städer i vårt rike där S:t Knuts gille firas skall varje år, av betrodda medlemmar, överföras till samme martyrs viloplats (7). Inträdesavgiften till samma gille skall användas till uppförandet av gillesbrödernas hus ända tills det är fullföljt. --- Vi styrker härmed ordalydelsen i detta brev med vår majestäts beskydd och stadfästelse och fastslår härmed att detta regelverk inte får brytas.

Guds och vår eviga fred vare med dem som håller det som ovan är sagt. Lev väl i Herren.

Mellan evighet och vardag
Lunds domkyrkas martyrologium
Liber daticus vetustior (den äldre utgåvan)

av Ålderman Emeritus Harald Andersson

Lunds universitetsbibliotek gav år 2015 ut ett synnerligen praktfullt och, både till innehåll och fysiskt vikt, tungt verk med titeln ***Mellan evighet och vardag - Lunds domkyrkas martyrologium, Liber daticus vetustior (den äldre gåvoboken) - studier och faksimilutgåva***

Liber daticus vetustior (stundtals endast refererad till som Liber daticus; på svenska ordagrant Den äldre gåvoboken men även känd som Lunds domkyrkas martyrologium) är en medeltida handskrift från Lunds domkyrka vilken numera förvaras på Lunds universitetsbibliotek. Skriften är ursprungligen fransk (möjligen från Metz eller Reims) och har daterats till cirka 1135.
Till sitt grundläggande innehåll är den ett martyrologium, det vill säga ett helgonkalendarium med kortfattade levnadsbeskrivningar.

Bokens består dels av 281 sidor innehållande artiklar skrivna av 15 historiker med olika anknytning till Lunds universitet, dels av 284 sidor faksimil, vars original utgörs av Lunds domkyrkas martyrologium.
Redan på ett tidigt stadium försågs boken med ett begränsat antal uppgifter om nordiska martyrer. Med stöd av dessa uppgifter har det varit möjligt att förlägga bokens färdigställande till 1140-talet (eller detta decenniums omedelbara närhet).

Uppgifterna i martyrologiet är införda i kalenderårets dagsordning med, för sin tid, karakteristiska tillägg som s.k. gyllental och söndagsbokstäver. I sin ursprungliga skrivning tillkom boken på en för oss okänd ort, vars geografiska placering dock troligen fanns i nordöstra Frankrike, möjligen i Flandern eller Rehnområdet.

Texten på boksidorna tilläts inte från början lägga beslag på allt tillgängligt utrymme utan sidorna försågs med breda tomma marginaler, vilka under medeltidens gång fylldes med uppgifter hämtade från det danska kyrkoområdet. Detta innebär att vi här, sannolikt för första gången i bokform, på två av bokens sidor, den 7 januari och den 25 juni, kan finna uppgifter om vårt eget Sankt Knutsgilles skyddshelgon Knut Lavard. (Även Knut den Helige finns upptagen i en marginalanteckning, nämligen vid avsnittet för den 10 juli.) Boken användes i domkyrkan fram till början av 1400-talet i samband med de dagliga tidebönerna.

Ordet ”martyrologium” ingår ju knappast i vår vardagsvokabulär så låt mig därför få lämna följande förklaring: Ett martyrologium är en utförlig kalender med korta notiser om innevarande datums viktigare martyrer och helgon. Där finns uppgifter om vördnaden av dem och om hur de dog, men ibland även hur de levde och deras dödssätt. Det för oss i Norden mest kända verket är Lunds domkyrkas martyrologium.

För en trovärdig presentation krävs naturligtvis också en god översättning av 1100-talets latinska text. Värdefull översättning har tacksamt erhållits av prof. Anna Blennow och latinspecialisten Arsenii Vetushko-Kalevich. --- Stort tack för detta arbete !!!

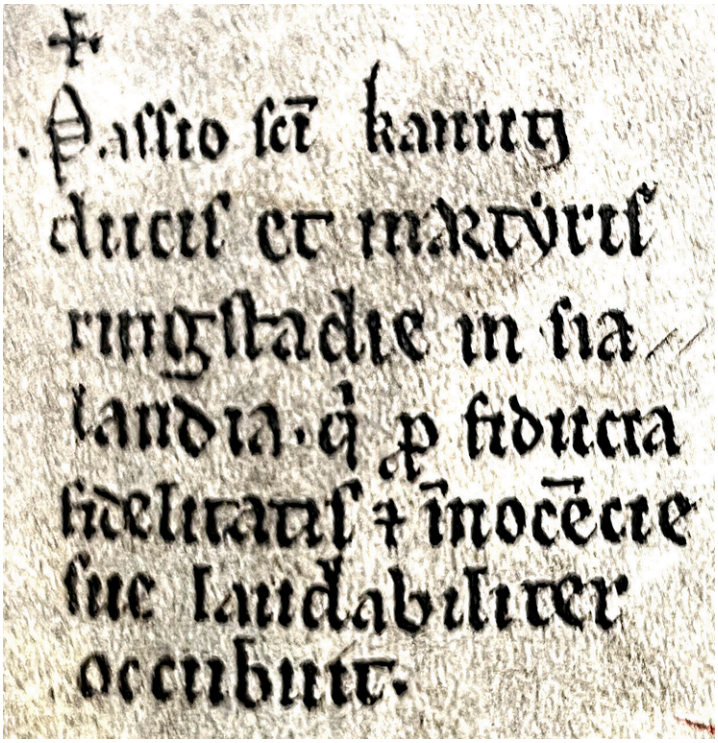

7 jan. Den helige Knuds martyrium, härskare och martyr i Ringsted på Själland, vilken för ståndaktigheten i sin tro och i sin oförvitlighet dog ärofullt.

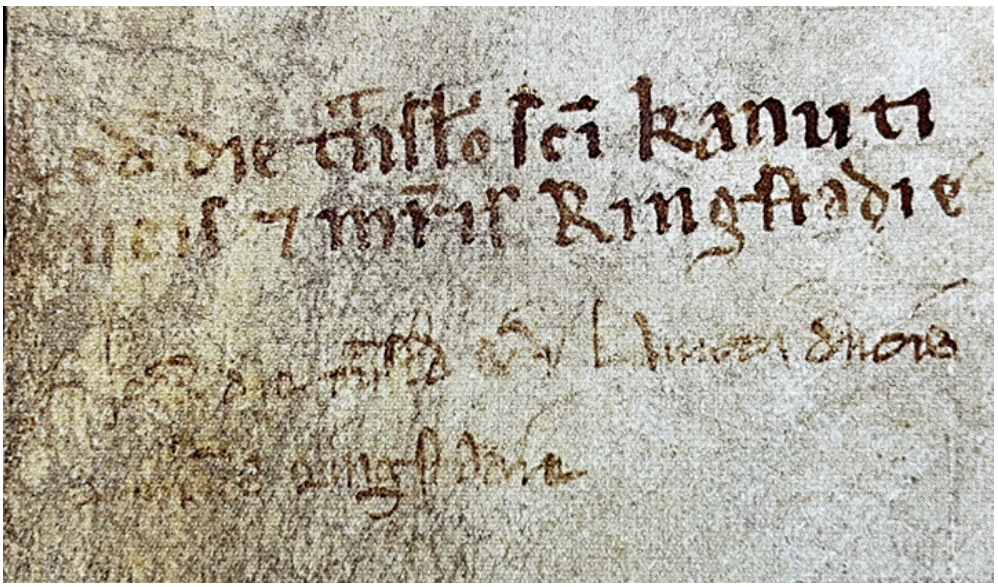

25 juni. Samma dag den helige Knuds, härskares och martyrs, skrinläggning i Ringsted.

Blekinges historia på Berättarkraft – Blekinge bokmässa

av Krönikör Tomas Rönnholm

Då var det åter dags för den årliga Berättarkraft i Blekinge. Blekinges litteratur- och berättarfestival arrangemangeras gemensamt av Region Blekinge och biblioteken i Olofströms och Karlshamns kommuner under första helgen i mars.

Ålderman Lars Malmgren och undertecknad hade dagen innan haft möjlighet att på MixiPrint packa och hämta några kartonger med böcker inför stundande bokmässa där vi kunde presentera vårt fina bokverk Blekinges Historia för alla besökare.

Under lördagen deltog närmare 40 olika författare, antikvariat, skrivklubbar, författarsällskap och förlag. Även S:t Knuts Gille deltog med dels vårt bokverk, dels med Katharina Henriksson vackra litografi över Vieryds gamla stenbro.

Efter alla trevliga samtal kan vi konstatera att Knutsgillet blivit mer känt i länet, och allt fler vittnar om att de har köpt bokverket. Vi fortstätter att sprida reklam om vårt Knutsgille och säljer av våra böcker på liknande arrangemang framöver. Närmst kommer vi att finnas på Killeboms medeltidsmarknad den 4 juli. Varm välkomna att besöka oss där i vimlet.

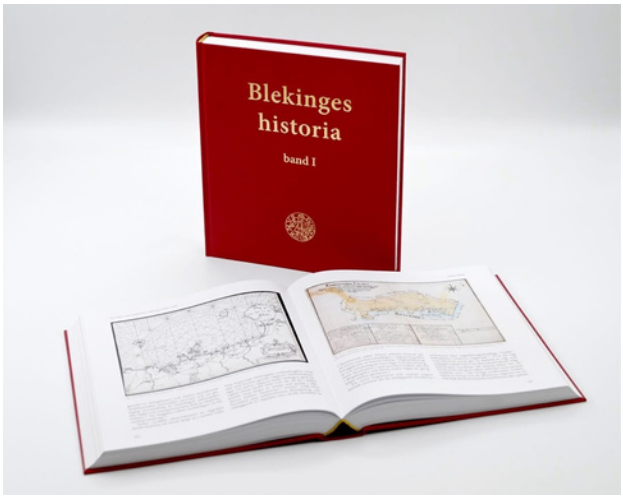

Prylhörnan

Följande produkter finns till försäljning.

Produkterna kan beställas av krönikören genom att skicka epost till: tomron1956@gmail.com

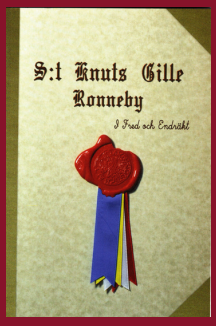

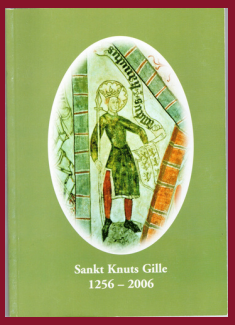

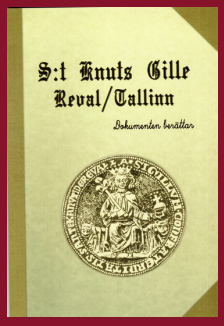

Prislista

Bok - Blekinges historia.....750 kr
Bok - Sankt Knuts Gille Ronneby.....50 kr
Bok - Sankt Knuts Gille 1256-2006.....50 kr
Bok - Sankt Knuts Gille Reval/Tallin.....50 kr
Litografi av Katharina Henriksson - Vierydsbron.....75 kr
Pins.....25 kr

OBS! Porto tillkommer vid utskick!